

КІНОАРХЕТИП *THE MYSTIC*: МОВЛЕННЄВИЙ ПОРТРЕТ

Мистецтво кіно є невіддільною частиною культури і потужним чинником змін у мові. За допомогою фільмів формуються нові зв'язки між візуальними образами та символами в уяві аудиторії. Фільми не лише мають силу відбивати та популяризувати лінгвістичні моделі своєї епохи, але й відтворювати соціальне значення цих моделей та персонажів, які їх використовують, таким чином активно формуючи домінантні лінгвістичні ідеології свого часу [Dimensions 2017, с. 263]. Персонажне мовлення з одного боку має сприйматися глядачем як максимально наближене до природного, а з іншого, відображаючи задум режисера та сценариста, формувати нові шаблони для подальшого наслідування та використання.

Не новою є думка про те, що мова – найбільш звичний та надійний засіб, за допомогою якого люди транслюють свої внутрішні думки та емоції у формі, зрозумілій іншим. Слова та мова, таким чином, становлять основу психології та комунікації [Tausczik 2009, с. 25]. Персонажне мовлення відповідно є відбитком внутрішнього світу героїв, їх емоцій, системи стимулів та психологічних комплексів, а отже має відповідати певним підсвідомим шаблонам глядача, щоб справляти необхідне враження.

Створення образу персонажа або його характеристика – це формування в уяві реципієнта загального враження про персонажа, його особисті якості, а також інші аспекти, такі як його соціальні та фізичні характеристики [McIntyre 2014, с. 149]. Персонажі – це моделі мовної особистості, що існують в уявному світі, створеному автором тексту [Караулов 2007, с. 24]. Можна припустити, що ці моделі, особливо за умови їх використання в текстах одного жанру, одного порівняно невеликого часового проміжку, створених однією мовою для гомогенної цільової аудиторії, відрізняються значною кількістю однакових рис,

які можна класифікувати на основі отриманих статистичних даних.

Роботу присвячено особливостям створення психолінгвістичного образу кіноперсонажа за психологічним архетипом «Містик» (*the Mystic*). Основою визначення психологічних рис персонажів групи є типологія В. Шмідт [Schmidt 2007], яка складається з сорока п'яти базових архетипів кіноперсонажів. У цій роботі проаналізовано особливості мовлення королеви Ельзи загальним обсягом 105 реплік. Визначальними рисами для «Містик» є такі:

1) «Містик» відчуває зв'язок з чимось надприродним, чимось більшим за неї. За сюжетом Ельза народилася з магічними здібностями створювати сніг та лід. У дитинстві вона використовує магію для розваг та ігор з молодшою сестрою Анною, поки пустощі не закінчуються нещасним випадком. З цього моменту Ельза починає боятися своїх здібностей і магія виходить з-під контролю, коли вона налякана. Риса актуалізована лексико-семантичними групами *POWER (ELSA: But she won't remember I have powers?)* та *STORM (ELSA: Let the storm rage on! / The cold never bothered me anyway)* для зображення магічних здібностей Ельзи, а також групою *ELEMENTS (ELSA: My power flurries through the air / Into the ground)* для демонстрації зв'язку з природними стихіями. Лексичні одиниці цих груп продуктивні для створення метафор у мовленні персонажа.

2) Вона любить бути наодинці зі своїми думками та знаходить розраду в самотності. За сюжетом спершу Ельзу замикають у замку, у її кімнаті, де вона має навчитися контролювати свої магічні здібності. На відміну від Анни, цю примусову ізоляцію Ельза сприймає як необхідність. Далі Ельза сама зачиняється у створеному нею льодовому палаці, щоб не становити загрози для інших: *ELSA: No, Anna, I belong here. Alone. Where I can be who I am without hurting anybody.* Далі вона опиняється у в'язниці, але її хвилює тільки загроза, яку вона становить для королівства. Для неї самотність нерозривно пов'язана з можливістю відкинути обмеження, нав'язані оточенням, та бути собою: *ELSA: You mean well / But leave me be / Yes, I'm alone / But I'm alone and free.* Риса реалізована використанням ЛСГ *ISOLATION*.

3) Вона здатна чинити опір, коли нею маніпулюють. Риса актуалізована конфронтативним стилем спілкування з головним антагоністом історії. За сюжетом принц Ганс, користуючись з наївності Анни, планує одружитися з нею. Для Анни це можливість отримати увагу та спілкування, якого їй бракувало декілька років після відчуження сестри та загибелі батьків. Анна з ентузіазмом сприймає цю ідею, але Ельза, як старша та більш розважлива із сестер, відмовляється благословити такий покvapливий союз. Ні благання сестри, ні вмовлення Ганса не змінюють її рішення: *HANS: Your Majesty, if I may ease your... ELSA: No, you may not. And I think you should go. The party is over.* Цей приклад відносимо до стратегії усунення співрозмовника від спільної дії шляхом дозволу/наказу залишити мовця. Стратегія реалізується як демонстрація позитивної неввічливості.

4) Її не цікавлять ні матеріальні цінності, ні приземлене бажання мати чоловіка й дітей. Її сім'я – сестра Анна, що реалізується через частотне використання апелятивів (18) та займенників (25) другої особи (на позначення Анни), використання лексико-семантичної групи *CARE* у діалогах, коли Анна є об'єктом спілкування, для зображення турботи, любові, бажання захистити сестру: *ELSA: No, I'm just trying to protect you / Just take care of my sister.*

5) Вона намагається зберегти мир у стосунках. Риса актуалізована частотним використанням лексеми *please* і реквестивів у рамках загальної тактики уникнення конфлікту: *ELSA: No! Don't touch me! Please, I don't want to hurt you.* У спілкуванні з батьками, вкотре втративши контроль над своєю магією, Ельза використовує лексему та раціоналізацію для пом'якшення попереднього висловлювання. Після конфронтації з Анною знаходимо подібний приклад: *ELSA: Please, just stay away from me. Stay away.* Вона часто бачить єдиний вихід у таких ситуаціях – залишити співрозмовника, ухилитися від обговорення.

6) «Містик» намагається подолати свої страхи, але це їй не завжди вдається. За сюжетом Ельза переймається, що її магія може завдати шкоди іншим. Риса актуалізована окличними реченнями у поєднанні з одиницями ЛСГ

ANXIETY для вираження страху, хвилювання, занепокоєння; частотним використанням займенника першої особи однини для демонстрації сконцентрованості на власних переживаннях. *ELSA: I'm scared. It's getting stronger!*

7) Їй потрібно мати власний простір, місце, до якого вона зможе втекти від реальності і бути собою. Риса актуалізується використанням лексико-семантичної групи *ESCAPE*. Для Ельзи таким місцем стає льодовий палац, побудований силами її магії. В цій сцені бачимо її на піку емоцій, що в мовленні актуалізується окличними реченнями і метафорами, синтаксичними анафорами та редуплікаціями: *The wind is howling / Like this swirling storm inside / Couldn't keep it in / Heaven knows I tried / Let it go! / I am one with the wind and sky / Let it go! Let it go! / You'll never see me cry.*

8) Все, що вона робить, вона робить неквапно, максимально концентруючись і насолоджуючись своєю роботою. Риса реалізована на контрасті з Анною, через небагатослівність і нижчу швидкість мовлення, незначну кількість вигуків, порожніх епітетів, розмовної лексики, гри слів. Все зазначене створює стриману манеру спілкування.

9) «Містик» вважають інакшою, ексцентричною чи небезпечною. На початку історії таке ставлення до неї бентежить і непокоїть Ельзу, тому вона понад усе намагається приховати свої здібності, що реалізується лексико-семантичною групою *CONCEAL*.

Література

- Караулов Ю. Н.* Русский язык и языковая личность. Москва : Издательство ЛКИ, 2007. 264 с.
- Dimensions of Iconicity.* Ed. by A. Zirker, M. Bauer, O. Fischer and C. Ljungberg. Amsterdam / Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 2017. 351 p.
- McIntyre D.* Characterisation. *The Cambridge Handbook in Stylistics.* Eds. P. Stockwell & S. Whiteley. Cambridge : Cambridge University Press, 2014. P. 149-164.
- Schmidt V.* The 45 Master characters. Cincinnati, Ohio : Writers Digest Books, 2007. 338 p.
- Tausczik Y. R., Pennebaker J. W.* The Psychological Meaning of Words : LIWC and Computerized Text Analysis Methods. *Journal of Language and Social Psychology.* 2009. Volume 29, Issue 129 (1). P. 24–54.